

INEPUTURILE MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI ÎN BANAT

de

ION GEORGESCU

Apariția și dezvoltarea relațiilor capitaliste încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea a marcat începutul formării clasei muncitoare, forța cea mai înaintată a societății de pe teritoriul patriei noastre, purtătoare consecventă a idealurilor de progres, de eliberare socială și națională a poporului român.

Consecințele dominației străine erau resimțite și mai acut în teritoriile românești aflate în componența altor state, între care și Banatul, unde discriminarea națională genera restringerea drepturilor politice ale populației române majoritare, constituind totodată un factor de agravare a exploatării maselor muncitoare.¹ Aceasta consta în lipsa unei legislații muncitorești care să reglementeze durata zilei de lucru ce ajungea la 12 sau chiar la 14 ore, lipsa instalațiilor de protecția muncii care provoca numeroase accidente în rindul muncitorilor, multe fiind mortale.

Creșterea interesului general pentru bogățiile naturale ale Banatului, în special pentru producția de fier și cărbune, a contribuit la dezvoltarea mineritului și metalurgiei în această provincie și totodată, la formarea burgheziei și la creșterea numerică a proletariatului industrial, mai cu seamă în orașe ca, Timișoara, Arad, Lugoj etc., sau în unele centre industriale ca, Reșița, Bocșa, Oravița, Anina etc. De pildă, orașul Timișoara, care în 1847 avea 19.000 de locuitori în 1857, numărul populației se ridica la circa 29.000. Ponderea muncitorilor reprezenta 45% din totalul populației active, fiind astfel situat în fruntea tuturor centrelor industriale din Banat.

La recensământul din 1845, populația Banatului era de 942.708 de locuitori² din care o parte era angajată în industrie, transporturi și comerț. Până în 1866 numărul muncitorilor din Banat se ridica la 15.000, din care o mare parte lucrau direct în industrie.

În faza de început a mineritului și a metalurgiei s-a simțit lipsa de muncitori calificați. Aceștia sînt aduși din alte centre industriale ale imperiului, fiind mai bine plătiți decît cei băștinași. Pentru a suplini această lipsă, încă în 1729, se înființează la Oravița o „Școală montanistică“ pentru „învățămîntul fereștrăului și al mineritului“³, unde se pre-

¹ Crearea Partidului Comunist Român (mai 1921), Editura științifică, București, 1971, p. 17.

² Fényes Elék, Magyarország leirása, Pesta, 1847, p. 331—335.

³ D. Ștefan, Din luptele muncitorimii ardelenene în trecut. Lupta muncitorilor mineri din Banat la 1733, în „Studii și cercetări de istorie medie“, vol. II, ianuarie-iunie 1951, p. 29—37.

găteau mai ales lucrătorii străini aduși în această regiune, cei români fiind ținuți în categoria de „necalificați“ la salarizare. De pildă, pe șanțierul liniei Oravița—Baziaș lucrau circa 3.000 de muncitori localnici și tot atîția străini.⁴

Salariile muncitorilor erau destul de mici în raport cu munca ce o depuneau în condiții extrem de grele. La Steierdorf-Anina, în perioada 1846—1856, salariul unui miner era abia de 1,15 florini pe lună ca urmare a reținerii costului prafului de pușcă necesar exploziilor, precum și costul luminii. Din salariul său, minerul mai trebuia să plătească chiria, precum și cinci procente pentru „Lada frățească“ („Bruderlade“) spre a-și asigura o modestă pensie iar în caz de boală, asistența. Astfel, din suma de 5,16 florini cît se cuvenea cîștig unui miner, făcîndu-se tot felul de rețineri, acesta rămînea numai cu 1,15 florini pentru întreținerea întregii familii timp de o lună de zile.⁵

La „huta“ de sticlă din Tomești (comitatul Caraș) erau utilizați, alături de muncitori specializați veniți din străinătate — mai bine plătiți —, și zilierii, al căror salariu în anii 1830—1836 varia între 24 și 30 de creițari pe zi.⁶ Muncitorii din regiunea minieră și silvică angajați ai S.T.E.G.-ului erau obligați să lucreze și la construirea liniei ferate Anina—Oravița și Oravița—Baziaș⁷, lipsind de acasă săptămîni sau chiar luni de zile.

*

* *

Exploatarea și asuprirea națională la care erau supuși muncitorii au determinat o continuă ascuțire a contradicțiilor între patroni și proletariat. Documentele vremii atestă o gamă deosebit de largă a formelor de manifestare a nemulțumirilor și împotrivirii muncitorilor și calfelor pentru condiții mai bune de trai.

Încă în 1733, muncitorii de la minele din Oravița—Ciclova au declarat grevă⁸, refuzînd să mai intre în mină și de a mai face aprovizionarea cu pulberea și luminările necesare extragerii aramei. Greva a avut loc din cauza condițiilor deosebit de grele de muncă și a salariilor prea mici. Această grevă a produs „un mare prejudiciu“ tezaurului coroanei prin încetarea lucrului la această importantă mină de aramă.

Inițiatorii grevei, Marcu Zorna, Marcu Lupița și Paul Duma au fost judecați și condamnați de către Tribunalul militar din Timișoara prin sentința din 13 iulie 1733, după cum urmează : „Marcu Zorna, la trei luni, iar Marcu Lupița și Paul Duma, cite două luni fiecare, reținuți în fiare

⁴ Sashegy Oszkár, *Munkások és parasztok mozgalmi Magyarországon 1849—1867*, Budapesta, 1959, p. 53.

⁵ H. Mureșan, *Greva de la Anina din anul 1897*, în „Studii și referate privind Istoria României“, partea II-a, Editura Academiei, București, 1954, p. 1295.

⁶ Iuliu Mérei, *Magyar iparfejlődés, 1790—1848* (Dezvoltarea industriei maghiare, între 1790—1848), Budapesta, 1951, p. 210—211.

⁷ Arhivele statului București, fondul STEG (UDR, 4601) 1862, filele 1977—1979.

⁸ Considerăm că este vorba de prima acțiune grevistă din țara noastră, semnalată în documente pînă la 1750.

la fortificații (la cetatea Timișoara n.n.). Aceasta, lor ca binemeritată, iar altora ca exemplu⁹.

În orașe, pătura exploatatoare intră în conflict cu masa mare a plebei orașenești, formată din populație românească și din oameni nevoiași: calfe, ucenici, zilieri etc., crunt exploatați de stat și de către patroni. Astfel, la Fabrica de bere din Timișoara are loc în 1739 o „burzuială“ a lucrătorilor din cauza salariilor mici și a condițiilor inumane în care erau siliți să muncească 14—16 ore pe zi.

Lucrătorii din manufacturi și calfele erau organizați în Case de ajutor frățesc unde plăteau o cotizație de 3—6 creițari după un florin câștigat, între vârsta de 15 și 40 de ani.¹⁰

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea au loc acțiuni ale lucrătorilor și calfelor exploatați împotriva autorităților locale și a patronilor. Astfel, la 11 octombrie 1755 are loc o răzvrătire a celor condamnați la muncă în fiare la fortificații și a prizonierilor în Timișoara care este reprimată cu ajutorul armatei din cetate. Capii acestei răzvrățiri au fost pedepsiți.¹¹

În 1766 este menționată în documente o răzvrătire a calfelor de cizmari din Timișoara. Comandamentul general bănățean a pus la dispoziția magistratului orașului un detașament de militari pentru a înăbuși această răzvrătire. Patru din cei șase capi ai mișcării care s-au prezentat înaintea magistratului, au refuzat să se supună dispozițiilor acestuia, pentru care au fost pedepsiți cu bătaie, sentință ce a fost executată imediat de către militari.¹²

În 1785 este înregistrată o nouă răzvrătire a calfelor ațitate de două persoane, ceea ce a făcut ca și celelalte calfe care ar fi dorit să lucreze să nu se prezinte la lucru. Pentru a preveni asemenea acțiuni, patronii interzic organizarea întâlnirii calfelor pentru plata cotizațiilor, fiind reținute direct de către patroni și depuse la Casa de ajutor. Este vorba de acțiuni greviste ale calfelor împotriva patronilor, în care apar organizatori, pe care magistratul îi numește „răzvrățitori și tulburători ai liniștii generale“.¹³

În Lugoj, patronii cer în 1845 autorităților înfrinarea calfelor care nu se supun dispozițiilor acestora. Ca răspuns la raportul comitatului Caraș, Consiliul locotenențial din Buda, comunică că „abuzurile“ mai mici să fie rezolvate de conducerea breslei, iar cele mai grave de către tribunalul comitatens.¹⁴

Protestele, grevele spontane, specifice perioadei de început a mișcării muncitorești caracterizată de Marx și Engels ca „perioada copilăriei proletariatului“, încep a fi înlocuite în Banat, ca și în restul țării, cu

⁹ Arhivele statului Timișoara, Actele Arhivei militare, 12/3, filele 4—5.

¹⁰ V. Brătfăleanu, 25 Jahre Arbeiterbewegung in Reschtza (25 de ani de mișcare muncitorească la Reșița), Reșița, 1929, p. 22—23.

¹¹ Arhivele statului Timișoara, fondul Direcția Districtului de fortificații Timișoara, dosarul nr. 37/1755, filele 3—4; Timișoara 700. Pagini din trecut și de azi. Timișoara, 1969, p. 85.

¹² Idem, fondul Primăria municipiului Timișoara, dosarul nr. 13/1768, fila 17: Timișoara 700 . . . , p. 85.

¹³ Timișoara 700 . . . , p. 85.

¹⁴ Sashegyi Oskár, Op. cit., p. 206—207.

forme de luptă ce aveau un caracter mai larg, mai organizat. Ele au demonstrat încă în acea fază primară a dezvoltării clasei muncitoare întărirea rezistenței muncitorilor față de intensificarea exploatarei capitaliste, creșterea spiritului lor de luptă și, mai presus de toate, voința lor de a acționa organizat.

Tradiția de luptă a muncitorimii bănățene este ridicată pe o treaptă superioară de revoluția de la 1848, care „a fost produsul evoluției istorice a societății din spațiul carpato-dunărean și a răspuns necesităților obiective ale unui moment istoricește determinant”¹⁵.

Extinderea relațiilor capitaliste și trecerea la producția de fabrică în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, fac să crească rolul burgheziei în viața politică și social-economică și în Banat. Odată cu aceasta se dezvoltă însă și clasa muncitoare care pentru a lupta cu mai mult succes împotriva exploatarei capitaliste trece la organizare. Așa cum se arată în Manifestul Partidului Comunist, „O dată cu dezvoltarea industriei, proletariatul nu crește numai ca număr, el este concentrat în mase tot mai mari, forța lui crește, și el simte mai mult acest lucru... Muncitorii încep prin a forma coaliții împotriva burghezilor, ei se unesc ca să-și apere salariu”¹⁶.

Regimul absolutist dădea în 1851 ordonanțe ce prevedeau pedepse aspre pentru muncitorii care se înțelegeau între ei în vederea obținerii unor salarii mai mari și a unor condiții mai bune de muncă. Totuși, muncitorii au trecut la organizare. Astfel, la 22 octombrie 1851, ia ființă Casa comună de ajutor de boală și călătorie a tipografilor din Timișoara.¹⁷ Organizatorul acestei Asociații a fost muncitorul zețar Alexandru Lisecke, care în luna septembrie 1851 a lansat un apel către toți lucrătorii tipografi din Timișoara pentru înființarea unei case de ajutor reciproc, arătând că „Majoritatea tovarășilor din localitate simt nevoia fondării unei asociații de ajutor reciproc”.¹⁸ Pentru activitatea de organizare a muncitorilor, Lisecke este expulzat din Timișoara în 1852 ca „agitator politic”. Cu ocazia modificării statutului la 8 februarie 1857, aceasta își schimbă numele în Asociația de ajutor de boală, înmormintare și călătorie a tipografilor din Timișoara¹⁹, dizolvată apoi în 1859. Baza ideologică a acestei asociații era convingerea pe care muncitorii o aveau că numai organizați pot să lupte cu succes împotriva patronilor.

De asemenea, situația grea a calfelor din ateliere, manufacturi și a muncitorilor din întreprinderile industriale și miniere a dus la organizarea acestora în asociații de ajutor. La Reșița de pildă, funcționa încă din 1855 o „Ladă frățescă” cu 350 de membri. Comitetul de conducere al acesteia susținea și revendicări economice. La 30 septembrie 1856, comitetul cere conducerii uzinei să distribuie fiecărui muncitor cite doi metri

¹⁵ Titu Georgescu, *De la revoluționarii democrați la făurarii Partidului Comunist Român*, Editura politică, București, 1971, p. 10.

¹⁶ Karl Marx și Friedrich Engels, *Manifestul Partidului Comunist*, ediția a VI-a, E.S.P.L.P., București, 1958, p. 45—56.

¹⁷ Iosef Gabriel, *Fünfzigjährige Geschichte der Banater Arbeiterbewegung 1870—1920*, Timișoara, 1928, p. 10.

¹⁸ Documente privind începuturile mișcării muncitorești și socialiste din România (1821—1878), Ed. politică București, 1971, p. 265.

¹⁹ Șaptezeci și cinci de ani dia viața tipografilor timișoreni, Timișoara, 1926, p. 7.

steri de lemne la prețul de cost și scutirea taxei de pădure. Cererea a fost respinsă pe motivul că administrația pădurilor este separată de a uzinei de fier.²⁰

La Lugoj, de asemenea, calfele de pălării încep să se organizeze, raportează magistratul orașului la 25 octombrie 1857, organelor comitatense. În uniunile calfelor din bresle, deși acestea erau sub conducerea patronilor, totuși se discutau deseori problema salariilor, ale condițiilor de muncă, timpul de lucru etc. În această perioadă se înființează organizații ale calfelor la Timișoara, Arad, Caransebeș etc. care luptau pentru revendicări economice și de organizare în asociații.

Clasele exploatatoare au început să se teamă tot mai mult de activitatea organizațiilor muncitorești cu caracter revendicativ și, în 1854, s-a hotărât printr-o lege a guvernului austriac, valabilă și pentru Ungaria, Banat și Transilvania, ca greva să fie socotită ca un act de violență împotriva patronilor, iar greviștii să fie pedepsiți conform regulamentului de activitate interioară al întreprinderilor.

Pentru a legifera măsurile patronilor față de muncitori, Direcția generală a S.T.E.G.-ului din Viena emite la 18 februarie 1858, Regulamentul de serviciu referitor la concedierea muncitorilor și sistarea sezonierilor ca membri al „lăzii frățești”²¹, dar aceștia duc lupta mai departe și cer aprobarea revendicărilor lor. Astfel, la 4 noiembrie 1858, Direcția silvică din Reșița este nevoită să încheie contracte de muncă cu muncitorii recrutați din Anina²², iar la 13 noiembrie, patronii Ignatz Kratochwill și Iosif Hausel fac același lucru. La 6 noiembrie 1859, Direcția S.T.E.G.-ului aprobă un nou regulament de serviciu referitor la stabilirea salariilor muncitorilor și a reținerilor pentru Casa de ajutor în caz de boală în valută austriacă pe baza regulamentului din 1858, cite 2% din câștig.²³

Paralel cu lupta de organizare, muncitorii bănățeni desfășoară și unele acțiuni pentru mărirea salariilor, pentru reducerea timpului de lucru și condiții mai bune de trai și de muncă. De pildă, în 1851, un însemnat număr de muncitori minieri s-au revoltat împotriva antreprenorilor care nu și-au ținut angajamentele luate. Acțiunea muncitorească a fost însă înăbușită prin forța armată.²⁴

Minerii din Banat au continuat lupta și după această înfrângere temporară. În 1857 a izbucnit o mare mișcare în vederea mării salariilor cu totul insuficiente pentru întreținerea minerilor și a familiilor lor. Autoritățile au înfrânt și această mișcare la care au participat mineri români și străini din Cehia și Ungaria. După înăbușirea mișcării au urmat concedieri și înăsprirea exploatării.²⁵

Secția juridică a S.T.E.G.-ului consemnează într-un proces verbal cu ocazia unei anchete din 1858, că muncitorii din Văliug au fost neascultători și au vociferat contra conducerii întreprinderii, pentru care s-a trimis

²⁰ Arhivele st. București, fondul STEG/UDR, 2167/1856, fila 936.

²¹ Arhivele statului București, fondul STE/UDR, 641/1858, filele 219, 232.

²² Idem, 3805/1858, filele 957—959.

²³ Idem, 63/1859, filele 18—22 : 105/1859, filele 51—52.

²⁴ Istoria României, vol. IV, Editura Academiei, București, 1964, p. 431.

²⁵ Sashegyi Oszhár, Op. cit., p. 196—197.

dosarul cu acte la judecătoria de ocol din Sasca pentru judecarea și pedepsirea celor vinovați.²⁶

De asemenea, în ziua de 8 noiembrie 1859, minerii din Anina au cerut în mod zgomotos eliberarea a doi muncitori arestați pentru „dezordine“ în comună. La ordinul autorităților și al patronilor, jandarmii pedepsesc mai mulți muncitori răzvrățiți. Totodată, conducerea minelor cere direcției montanistice să se stabilească prin regulament raporturile dintre muncitori și patroni. Muncitorii străini alături de cei români cer mărirea salariilor și reducerea schimbului la 12 ore.

În anul 1860 izbucnește o nouă grevă entru mărirea salariilor. De teamă ca mișcarea să ia proporții, direcțiunea minelor este nevoită să ia unele măsuri de îmbunătățirea situației muncitorilor.²⁷ Totodată, guvernul austriac ordonă supravegherea directă a muncitorilor mai cu seamă a celor organizați care desfășurau o activitate propagandistică. De pildă, centrul minier Sasca raportează la 5 octombrie 1860, direcțiunii S.T.E.G.-ului, că mai mulți muncitori refuză să continue lucrul, și cere concedierea lor din „lada frățească“.²⁸ Față de activitatea crescândă a muncitorilor în lupta pentru revendicări economice și de organizare, autoritățile au desființat toate organizațiile muncitorești din centrele industriale și orașe care apărau interesele celor exploatați.

Muncitorii bănățeni nu au încetat însă munca și lupta de organizare, și au căutat să înființeze noi asociații în locul celor desființate. Astfel în 1860, minerii pun bazele unei asociații de ajutor reciproc la Anina, numite în Banat și Transilvania „lăzi frățești“ (bruderlade), muncitorii metalurgiști în 1861, la Reșița, lucrătorii pantofari la Arad, în 1865, înainteză statutele noilor asociații direct Ministerului de Interne ungar pentru aprobare.²⁹ Ministerul ungar însă refuză aprobarea înființării noilor asociații, dar pînă la sosirea reprezentantului, muncitorii deja creaseră aceste asociații în cadrul cărora își desfășurau activitatea ilegală. De pildă, Asociația muncitorilor reșițeni, al cărei organizator a fost maestrul Mihai Lang, activa încă din 1861, în timp ce statutele au fost aprobate după mai multe intervenții abia la 23 decembrie 1862.³⁰ Întrucît muncitorii organizați erau mai ușor de supravegheat în activitatea lor, Direcția minelor hotărăște în 1865, să fie concediați din cauza sistării lucrului în primul rînd muncitorii care nu sînt membri ai asociației.³¹

Prin noile asociații muncitorii încercau să-și organizeze rîndurile, să-și sporească forțele și resursele de luptă împotriva exploatării patronale, și acordarea de ajutoare în caz de boală, invaliditate, înmormîntare etc., să dezvolte legăturile de solidaritate proletară.

Organizarea profesională de clasă care să conducă acțiunea de apărare a intereselor muncitorilor față de patroni s-a lovit însă de opoziția patronilor și a autorităților locale și centrale. Însă, muncitorii au conti-

²⁶ Arhivele statului București, fondul STEG/UDR, 865/1958, filele 265—270.

²⁷ Sashegyi Oszkár, Op. cit., p. 263—264.

²⁸ Arhivele statului București, fondul STEG/UDR, 4305/1860, filele 1489—1496.

²⁹ Sashegyi Oszkár, Op. cit., p. 365—266, 383—384.

³⁰ Ibidem, p. 356—366.

³¹ Arhivele statului București, fondul STEG/UDR, 2288/1865, filele 1800—1801.

nuat lupta, și în 1861, au luat parte activă la lupta împotriva autorităților locale la Lugoj, Oravița, Arad și în alte centre din Banat.³²

Pătrunderea ideilor întemeietorilor socialismului științific în țara noastră a fertilizat gândirea democrată și progresistă românească, care s-a dezvoltat în lupta împotriva servituzilor feudale și concepțiilor retrograde, pentru asigurarea progresului social-economic al țării.³³

Pe baza concluziilor și a experienței proprii acumulate în decursul luptelor de clasă, a învățămintelor desprinse din acțiunile revoluționare ale proletariatului din alte țări, și muncitorii bănățeni și-au format convingerea că succesul luptei lor este legat de unire și organizare, operă ce se va înfăptui treptat, corespunzător dezvoltării clasei muncitoare, creșterii conștiinței sale de clasă. Astfel, — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — „Istoria partidului nostru este istoria luptelor sociale și naționale ale clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, ale tuturor oamenilor muncii fără deosebire de naționalitate, este istoria nașterii și dezvoltării mișcării muncitorești și revoluționare din România“.³⁴

Odată cu întemeierea Internaționalei I — la 28 septembrie 1864 — și cu sprijinul ei, mișcarea muncitorească din Banat, ca și din restul țării, a trecut la forme superioare de organizare, luând ființă asociații muncitorești cu țeluri economice și politice bazate pe principiul luptei de clasă și al internaționalismului proletar.

DIE ANFÄNGE DER ARBEITERBEWEGUNG IM BANAT

ZUSAMMENFASSUNG

Nach der Eroberung des Banates durch die Österreicher, im Jahre 1718, nahm das Wirtschaftsleben dieser Provinz einen grossen Aufschwung. Dank der vielfältigen und reichhaltigen Bodenschätzen über die das Banat verfügte und die von den Habsburgern erkannt und ausgebeutet wurden, entwickelten sich hier in den Zentren wie Reschitza, Bogschan, Orawitza, Anina u.a. der Bergbau und die Metallurgie.

Zur selben Zeit entwickelten sich im XVIII. Jahrhundert zahlreiche Manufakturwerkstätten in Temeswar, Arad, Lugosch und in anderen Städten des Banates.

Die wirtschaftliche Umwandlung führte gleichzeitig zur Entstehung des Bürgertums und zur Herausbildung des Proletariats in den bedeutendsten Zentren des Banates, z.B. in Temeswar waren im Jahre 1857 von der Gesamtbevölkerung der 29 773 Einwohner, über 45% in der Industrie, im Handel und im Verkehrswesen tätig.

Der schweren Ausbeutung wegen, die kleinen Gehälter und dazu kamen die vielfältigen Abzüge vom Arbeitslohn, begannen die Arbeiter

³² Sashegyi Oszkár, Op. cit., p. 295, 298, 303.

³³ Crearea Partidului Comunist Român (Mai 1921), Editura științifică, București, 1971, p. 18.

³⁴ Nicolae Ceaușescu, Semicentenarul glorios al Partidului Comunist Român, Editura politică, București, 1971, p. 6.

den Kampf um ein besseres Dasein zu führen. Dieser Kampf umfaste verschiedene Formen : von Manifestationen der Unzufriedenheiten bis zu Streikbewegungen.

Die zeitgenössischen Akten sprechen schon 1733 von einem Streik der Grubenarbeiter aus Orawitza deren Anführer vom Militärgericht aus Temeswar zu Festungsarbeit verurteilt wurden.

In Temeswar fanden verschiedene Aktionen des Klassenkampfes der Arbeiter und Gesellen statt. Unter anderen waren solche Fälle 1739 in der Bierfabrik, dann die der 1755 zu Festungsarbeit Verurteilten u.a. Eine Auflehnung der Schustergesellen von 1766 in Temeswar konnte nur mit Hilfe des Heeres und der Polizei erstickt werden.

In der Zweiten Hälfte des XIX. Jahrhunderts begannen sich die Arbeiter zu organisieren. So wurde 1851 „Die Gemeinschaftskassa der Buchdrucker für Kranken- und Reisehilfe in Temeswar“ ins Leben gerufen. Dieselbe wurde 1859 aufgelöst. Ähnliche Sparkassen für gegenseitige Hilfe wurden 1860 in Anina, 1861 in Reschitza, 1965 in Arad usw. gegründet.

Im 6. und 7. Jahrzehnt des vergangenen Jahrhunderts, hat die Arbeiterbewegung im Banat und in ganz Rumänien unter Einfluss der I. Internationale neuere und höhere Organisationsformen wie bisher gekannt.